

MỘT SỐ GIẢI PHÁP XÂY DỰNG MÔI TRƯỜNG ĐỌC THÂN THIỆN TẠI THƯ VIỆN TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC- ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN

ThS Trần Thị Quyên
Đại học Thái Nguyên

Tóm tắt: Môi trường đọc là yếu tố quan trọng để thu hút người đọc đến với thư viện. Đối với trường Đại học Khoa học, thư viện góp phần nâng cao chất lượng đào tạo của trường, đáp ứng nhu cầu về học tập, nâng cao khả năng học tập suốt đời của sinh viên và giảng viên. Môi trường đọc thân thiện cần chú ý đến các yếu tố về môi trường vật lý và các yếu tố như năng lực nghiệp vụ và thái độ phục vụ của nhân viên thư viện.

Từ khóa: Môi trường đọc; thư viện; giải pháp; Đại học Khoa học- Đại học Thái Nguyên.

SOME SOLUTIONS TO BUILD A READING – FRIENDLY ENVIROMENT AT THE LIBRARY OF THAI NGUYEN UNIVERSITY OF SCIENCES

Abstract: Reading environment is an important factor to attract readers to the library. For the University of Sciences, the library contributes to improving the quality of the school's training, meeting the learning needs and enhancing the lifelong learning ability of students and lecturers. A reading friendly environment requires attention to factors such as the physical environment and factors such as the professional capacity and service attitude of library staff.

Keywords: Reading environment; library; solution; Thai Nguyen University of Sciences.

MỞ ĐẦU

Hiện nay, với sự bùng nổ của cách mạng khoa học công nghệ, văn hóa đọc đang bị chi phối bởi mạng xã hội và các thiết bị điện tử thông minh. Số lượng người đọc đến với thư viện để đọc sách có xu hướng giảm, thay vào đó, họ lựa chọn cách đọc trực tiếp trên các thiết bị điện tử hoặc thiết lập không gian đọc cá nhân tại gia đình, công sở. Để phát huy vai trò của thư viện trong việc giúp người sử dụng tiếp cận tri thức dưới mọi dạng thức thì việc tạo ra môi trường đọc thân thiện, thu hút người đọc đến với thư viện là yêu cầu quan trọng đối với các thư viện. Bài viết tập trung vào một số giải pháp xây dựng môi trường đọc thân thiện tại thư viện trường Đại học Khoa học - Đại học Thái Nguyên với đối tượng phục vụ chủ yếu là sinh viên và giảng viên.

1. MÔI TRƯỜNG ĐỌC THÂN THIỆN

Đối với thư viện, không gian đọc đóng vai trò quan trọng. Xuất phát từ chức năng của thư viện: “Tổ chức sử dụng chung tài nguyên thông tin, sản phẩm thông tin và dịch

vụ thư viện; truyền bá tri thức, giá trị văn hóa của dân tộc và nhân loại; phục vụ nhu cầu nghiên cứu, học tập, giải trí; góp phần hình thành và phát triển kiến thức, kỹ năng, phẩm chất, năng lực của người sử dụng thư viện” và “Phát triển văn hóa đọc và góp phần tạo môi trường học tập suốt đời cho nhân dân, xây dựng xã hội học tập, nâng cao dân trí, xây dựng con người Việt Nam toàn diện” [1], thư viện cần trở thành nơi để người đọc có thể tra cứu, sử dụng các tài nguyên của thư viện một cách hiệu quả. Với số lượng đầu sách lớn và phong phú, thư viện cần xây dựng môi trường đọc thân thiện, tiện ích, giúp cho người đọc có thể tiếp cận, khai thác và sử dụng thông tin và tri thức hiệu quả.

Nghiên cứu của nhóm tác giả Caroline Roche, Barbara Band, Nick Cavender và các cộng sự chỉ ra: Môi trường thư viện không chỉ bao gồm các yếu tố vật chất - không gian, cách bố trí, ánh sáng, chỗ ở, đồ nội thất và các khía cạnh trực quan như áp phích và trưng bày - mà còn cả đặc tính và bầu không khí của nó. Những yếu tố sau này được tạo

ra thông qua sự tổng hợp của tất cả các yếu tố của thư viện, bao gồm cả nhân viên thư viện để kiến tạo một không gian chứa đầy tài nguyên thành không gian sôi động và thân thiện cho toàn thể cộng đồng. Bên cạnh đó, nghiên cứu cũng bàn đến tầm quan trọng đối với vị trí của thư viện trong trường, cách bố trí của thư viện về nội thất, thiết bị máy tính và giá sách, cách sắp xếp và phân loại tài liệu. Tất cả các yếu tố này tạo thành môi trường đọc cho người sử dụng thư viện.

Một lưu ý của trường Đại học Dartmouth về môi trường đọc đến các yếu tố:

- Ánh sáng: Để đảm bảo việc đọc hiệu quả thì ánh sáng cần vừa đủ để không gây căng thẳng, mệt mỏi và làm giảm hiệu quả đọc;

- Không gian thông thoáng: Phòng đọc cần có nhiều không khí trong lành (nhưng không có gió lùa) và nhiệt độ phải khá mát mẻ. Nếu phòng đọc quá ngột ngạt, người đọc sẽ cảm thấy mệt mỏi và buồn ngủ kể cả khi có những cuốn sách thú vị nhất;

- Vị trí đọc: Vị trí ngồi đọc không nên quá thoải mái cũng không quá khó chịu vì dễ làm phân tán quá trình đọc;

- Khoảng cách giữa sách và mắt: giữ khoảng cách khoảng 40cm để có thể đọc sách một cách thuận lợi mà không gây mỏi cho mắt;

- Tránh những yếu tố làm xao lãng việc đọc: âm thanh, tiếng ồn, vị trí ngồi gần cửa ra vào hoặc cửa sổ có thể làm giảm khả năng tập trung.

Có thể thấy, môi trường đọc bao gồm tổng thể các yếu tố từ vật lý đến tâm lý. Đối với không gian vật lý, môi trường đọc thân thiện yêu cầu phòng đọc thông thoáng, có đủ ánh sáng trực tiếp từ thiên nhiên hoặc hệ thống chiếu sáng phù hợp, nhiệt độ trong phòng đọc được giữ ở mức ổn định; bàn ghế thiết kế phù hợp cho việc đọc. Bên cạnh đó, sách và các tài liệu phải được sắp xếp phù hợp, dễ tìm kiếm. Đối với khía cạnh tâm lý, môi trường đọc phải tạo được trải nghiệm yên tâm, thoải mái đối với người đọc khi sử dụng dịch vụ của thư viện: thủ thư thân thiện, có kiến thức chuyên môn để có thể hỗ trợ cho người đọc;

bầu không khí của khu vực đọc sách phải yên tĩnh, không có những yếu tố khiến người đọc bị phân tán như âm nhạc, tiếng ồn từ những người sử dụng thư viện khác.

2. GIẢI PHÁP XÂY DỰNG MÔI TRƯỜNG ĐỌC THÂN THIỆN TẠI THƯ VIỆN TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC

Đại học Khoa học là trường trực thuộc Đại học Thái Nguyên. Trường có nhiệm vụ đào tạo nguồn nhân lực chất lượng cao về lĩnh vực khoa học tự nhiên, khoa học xã hội và nhân văn với các trình độ đại học và sau đại học, nghiên cứu khoa học, ứng dụng chuyển giao công nghệ tiên tiến phục vụ cho sự phát triển kinh tế, xã hội của khu vực trung du miền núi phía Bắc và cả nước. Để thực hiện nhiệm vụ đào tạo lực lượng lao động đáp ứng nhu cầu của khu vực và cả nước, thư viện trường có vai trò quan trọng. Thư viện trường có nhiệm vụ: Bổ sung, phát triển nguồn lực thông tin đáp ứng nhu cầu giảng dạy, học tập, nghiên cứu khoa học và chuyển giao công nghệ của nhà trường; thu nhận các tài liệu do nhà trường xuất bản, các công trình nghiên cứu khoa học đã được nghiệm thu, tài liệu hội thảo, khóa luận, luận văn thạc sĩ, luận án tiến sĩ của cán bộ, giảng viên, sinh viên, học viên, chương trình đào tạo, giáo trình, tập bài giảng và các dạng tài liệu khác của nhà trường, các ấn phẩm tài trợ, biếu tặng, tài liệu trao đổi giữa các thư viện; tổ chức phục vụ, hướng dẫn cho bạn đọc khai thác, tìm kiếm, sử dụng hiệu quả nguồn tài liệu và các sản phẩm dịch vụ thông tin - thư viện thông qua các hình thức phục vụ của thư viện phù hợp với quy định của pháp luật. Để đạt được hiệu quả cao, đóng góp nhiều hơn nữa vào quá trình đào tạo, nghiên cứu khoa học và chuyển giao công nghệ thì việc xây dựng một thư viện với đầy đủ chức năng và kiến tạo môi trường đọc thân thiện là yếu tố cần thiết và quan trọng. Chúng tôi kiến nghị một số giải pháp như sau:

Thứ nhất, về không gian vật lý

Hiện nay, thư viện trường nằm trong khuôn viên của Trung tâm số - Đại học Thái Nguyên. Mặc dù cơ sở vật chất tương đối đầy đủ nhưng chưa có tính độc lập, chưa tạo được không gian học tập đặc thù của các khối

ngành đào tạo trong trường. Có thể nói, sinh viên và các đối tượng người đọc khác chưa có được không gian riêng với những trang trí và gợi mở ý tưởng phù hợp với ngành học. Nhìn chung không gian còn khá đơn điệu và không có nhiều không gian kết hợp giữa việc học với thư giãn, dẫn đến hiệu quả làm việc và học tập chưa cao. Theo quan sát của chúng tôi, số lượng sinh viên đến thư viện không nhiều, trung bình mỗi ngày khoảng hơn 100 lượt, thời điểm có các kỳ thi, số lượng có đông hơn nhưng đây là con số khá khiêm tốn so với số lượng sinh viên trong trường. Đối với cán bộ giảng viên, số lượng còn hạn chế hơn. Theo chúng tôi, để thiết lập môi trường đọc thân thiện cần quan tâm đến một số vấn đề sau:

- Không gian cần có sự độc lập tương đối để có thể thiết kế ghế ngồi, bàn làm việc và trang trí phù hợp với đặc thù của sinh viên trong trường và các ngành học. Những trang trí bao gồm tranh ảnh, sách trưng bày, cây xanh,... Ghế và bàn có thể có nhiều kiểu phù hợp với nhu cầu làm bài tập, đọc nghiên cứu, giải trí... và tránh đơn điệu trong cách sắp xếp. Điều này có vai trò to lớn trong việc kích thích người đọc tiếp thu tri thức và gia tăng số lượt đến thư viện. Ngoài bàn ghế phù hợp, cần thiết kế đủ không gian để người đọc có thể tham gia vào các hoạt động: cá nhân hay theo nhóm được thuận lợi. Không gian đọc cần được đảm bảo ánh sáng và nhiệt độ phù hợp. Theo khảo sát của chúng tôi, số lượng điều hòa và quạt ở thư viện chưa đáp ứng được yêu cầu của người đọc.

- Số lượng sách cần được cải thiện và cập nhật. Trong những năm qua, thư viện trường Đại học Khoa học thường xuyên cập nhật các bản sách mới phục vụ cho nhu cầu của sinh viên. Đây là một dấu hiệu tích cực để thu hút sinh viên đến với thư viện. Tuy nhiên, sách mới đã số phục vụ cho các chuyên ngành của trường, các thể loại sách kiến thức chung và phục vụ nhu cầu giải trí còn khá hạn chế. Theo chúng tôi, thời gian tới thư viện cần bổ sung thêm các sách mới, đa dạng hơn về thể loại, đặc biệt là các sách ngoại văn để nâng cao năng lực học tập của sinh viên. Ngày nay, với sự phát triển mạnh mẽ của công nghệ

thông tin, việc đọc và cập nhật các tài liệu trên internet có thể rất dễ dàng và thuận tiện với sinh viên. Tuy nhiên, những tài liệu được in ấn có sự định hướng về nội dung là cần thiết, để thông qua việc đọc sách và tài liệu, sinh viên sẽ có được thế giới quan, nhân sinh quan đúng đắn, cũng như biết cách chọn lọc những thông tin có ích cho ngành học và cuộc sống của bản thân.

- Việc sắp xếp sách có trong thư viện cần thuận lợi cho việc tìm đọc của sinh viên. Hiện nay, các giá sách đã được sắp xếp khá thuận lợi và phù hợp với sinh viên. Tuy nhiên, có một số giá còn khá cao, việc lấy sách chưa tiện lợi, những cuốn ở giá cao sinh viên khó nhìn được tiêu đề, khi rút sách cũng gặp khó khăn do các cuốn sách sắp xếp dày đặc. Việc thay thế một số kệ sách và chỉ dẫn ở từng kệ là cần thiết, nhất là đối với sinh viên năm thứ nhất hoặc đối tượng là người đọc ít đến thư viện.

Thứ hai, chú ý đến các yếu tố tâm lý để kiến tạo môi trường đọc thân thiện

Như chúng tôi đã đề cập, để có được hiệu quả cao trong việc đọc thì một môi trường yên tĩnh, an toàn đóng vai trò quan trọng. Hiện nay, thư viện trường Đại học Khoa học đảm bảo sự yên tĩnh cho người đọc với chỉ dẫn giữ yên lặng trong quá trình sử dụng không gian chung của thư viện và có sự nhắc nhở của cán bộ để đảm bảo trật tự cần thiết. Đặc biệt, một nhân tố quan trọng trong việc kiến tạo môi trường đọc thân thiện là cán bộ thư viện. Theo chúng tôi, cán bộ thư viện cần đáp ứng được một số yêu cầu sau đây:

- Có chuyên môn nghiệp vụ. Đối với thư viện của trường đại học, đối tượng phục vụ chủ yếu là sinh viên với kỹ năng tìm kiếm tài liệu và sử dụng nguồn lực của thư viện còn hạn chế. Do vậy, cán bộ thư viện ngoài việc hiểu rõ nhu cầu về tài liệu của bạn đọc thì cần phải có những hướng dẫn phù hợp, truyền tải thông tin một cách dễ hiểu, giúp sinh viên tìm đúng tài liệu, đáp ứng đúng yêu cầu của việc sử dụng thư viện. Thực tế cho thấy, đa số sinh viên không tìm được tài liệu in ấn có tại thư viện là do không hiểu cách sắp xếp sách

trên giá. Đặc biệt, thư viện không còn phục vụ với hình thức kho đóng thông qua phiếu mượn sách mà chuyển sang hình thức kho mở hoàn toàn để bạn đọc có thể chủ động và thuận tiện trong việc tiếp cận tài liệu. Đây là xu hướng chung của các thư viện trên thế giới. Tuy nhiên, để phát huy tối đa ưu điểm của phương thức phục vụ này, thư viện cần có sự sắp xếp tài liệu tại các kho mở một cách khoa học và phù hợp theo các tiêu chuẩn nghiệp vụ của thư viện. Bên cạnh đó, cần có các bảng hướng dẫn, chỉ dẫn cụ thể, chi tiết về hệ thống tài liệu và hệ thống tra cứu tài liệu của thư viện. Đồng thời, để bạn đọc có thể khai thác, sử dụng nguồn lực của thư viện một cách tối đa và hiệu quả thì sự hỗ trợ nhiệt tình của cán bộ thư viện cũng đóng một vai trò vô cùng quan trọng.

- Thân thiện với người sử dụng thư viện. Như trên chúng tôi đã chỉ ra một số hạn chế của người đọc, đặc biệt là đối tượng là sinh viên, phần lớn còn chưa biết cách khai thác hiệu quả nguồn lực của thư viện. Tuy nhiên, họ lại rất hiếm khi hỏi cán bộ thư viện để được tư vấn, dẫn đến chán nản trong việc khai thác tài nguyên thư viện phục vụ cho việc học tập. Một trong những nguyên nhân là sinh viên khá e ngại khi tiếp xúc với cán bộ thư viện. Điều này đòi hỏi cán bộ thư viện cần cởi mở, tận tình hơn nữa trong việc hướng dẫn sinh viên. Đôi khi, cán bộ thư viện cũng cần có sự quan sát tinh tế để thấy được những khó khăn của sinh viên, chủ động hơn trong việc hỗ trợ, giúp đỡ bạn đọc tìm kiếm những tài liệu mà họ cần.

Thứ ba, thời gian mở cửa thư viện.

Hiện nay, cán bộ thư viện của trường Đại học Khoa học làm việc theo giờ hành chính, còn việc mở cửa phục vụ bạn đọc theo thời gian của Trung tâm Số - Đại học Thái Nguyên. Theo chúng tôi, thời gian mở cửa phục vụ bạn đọc như trên chưa đáp ứng được yêu cầu của bạn đọc trong việc học tập và nghiên cứu, nhất là sự trợ giúp của cán bộ thư viện khi cần thiết vì đa số trong giờ hành chính, sinh viên phải lên lớp hoặc tham gia các hoạt động thực hành, thí nghiệm. Ngoài giờ hành chính thì người đọc lại không có sự hỗ trợ của cán

bộ thư viện. Điều này gây khó khăn cho bạn đọc trong việc mượn tài liệu hay khi cần hỗ trợ trong việc tìm kiếm tài liệu. Do đó, để xây dựng một môi trường đọc thân thiện, thư viện cần thiết lập một khung thời gian phục vụ linh hoạt để tạo điều kiện tốt nhất cho bạn đọc trong việc khai thác nguồn tài liệu, cũng như sử dụng dịch vụ của thư viện.

KẾT LUẬN

Với chức năng hỗ trợ người học và giảng viên, thư viện trường Đại học Khoa học đang nỗ lực để đáp ứng được yêu cầu nâng cao chất lượng đào tạo. Để thư viện phát huy được vai trò của mình, thì việc kiến tạo một môi trường đọc thân thiện đóng vai trò quan trọng. Môi trường đọc chú trọng đến không gian vật lý và các yếu tố tâm lý để khuyến khích người đọc sử dụng thư viện với mục tiêu trau dồi tri thức, phát triển văn hóa đọc và phục vụ mục tiêu học tập suốt đời. Để đạt được mục tiêu trên thì thư viện cần chú ý đến cơ sở vật chất bao gồm chỗ ngồi đáp ứng đủ yêu cầu học tập, số lượng và chất lượng sách phong phú, đa dạng và đổi mới. Không gian của thư viện cũng cần đảm bảo sự yên tĩnh và tiện lợi, phục vụ nhiều nhu cầu khác nhau của quá trình học. Một yếu tố quan trọng là nguồn nhân lực phục vụ thư viện cần đảm bảo hỗ trợ tối đa cho người đọc để họ khai thác được hiệu quả nhất các tài nguyên của thư viện.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Quốc hội nước CHXHCN Việt Nam (2019), Luật số: 46/2019/QH14 ngày 21/11/2019, Luật Thư viện, Hà Nội.

2. Caroline Roche, Barbara Band (2022), Nick Cavender & 4 more, *Creating a School Library with Impact: A Beginners Guide*, Facet Publishing 2022

3. Academic Skills Center, Dartmouth College (2001), *The Reading Environment*

Nguồn: https://students.dartmouth.edu/academic-skills/sites/students_academic_skills.prod/files/students_academic_skills/wysiwyg/the_reading_environment.pdf truy cập ngày 23/2/20234.